

PEŇAŽNÉ ÚSTAVY SLOVÁKOV VO VOJVODINE V ROKOCH 1918 – 1941

Ján TKÁČ

Abstract: *Monetary Institutions of Slovaks in Vojvodina in the years 1918 - 1941.* The text deals with Slovak financial institutions in Vojvodina and their importance in the life of Slovaks in the royal Yugoslavia in the years 1918 – 1941. The second half of the 19th and the first half of the 20th century in the history of Slovaks in Vojvodina was characterized by the establishment of financial institutions such as mutual helpers, savings banks, banks or credit unions. Most financial institutions were established immediately before the First World War and in the 1920s. These were Petrovská sporiteľňa, Kovačická sedliacka banka, Staro-Pazovská banka, Slovenská banka in Šída, Srijemska Slovenská banka in Ilok, Vzájemná pomocná in Hložany. The Czechoslovak Bank in Zagreb also intervened in the economic and social life of Slovaks. The primary function of these banks was not earnings, but they served the Slovak people and tried to raise them economically. The great economic crisis in the years 1929 - 1933 caused the merging of these institutions and the emergence of agricultural credit and economic cooperatives. Slovak monetary institutions disappeared during the socialist period after the Second World War.

Keywords: Slovak Monetary Institutions in Vojvodina. Slovaks in Vojvodina. Yugoslavia 1918 – 1941. Savings bank. Czechoslovak Bank in Zagreb. Savings bank in Petrovac

Vojvodina je v súčasnosti autonómna oblasť nachádzajúca sa na severe Srbska. V 18. – 19. storočí to bolo územie južného Uhorska. Vtedy sa tam usadili niektorí Slováci, ktorí prišli zo Slovenska alebo z územia dnešného Maďarska. Administratívne bolo toto územie začlenené do Báčsko-Bodrockej (Báčka), Torontálskej (Banát) a Srijemskej (Sriem) župy. V polovici 19. storočia tam Habsburgovci zriadili Vojvodstvo Srbsko a Tamišský Banát, kde mali Srbi asi štvrtinové zastúpenie. V roku 1860 bolo vojvodstvo zrušené a jeho územie začlenené do župnej správy Uhorska.¹ Tieto udalosti dopomohli tomu, aby sa toto územie začalo postupne nazývať Vojvodina a toto územie spájať so Srbmi. Kým pomenovania Báčka, Banát a Sriem boli bežné už v 19. storočí (aj medzi Slovákmí), pomenovanie Vojvodina sa všeobecne začalo používať po roku 1918, keď sa stala súčasťou Kráľovstva Srbov, Chorvátov a Slovincov – Juhoslávie (skratka SHS),² a to najmä medzi Srbmi. U ostatných národov sa tak stalo až po druhej svetovej vojne. V medzivojnovom období však Vojvodina nebola samostatnou administratívnou jednotkou. Do roku 1922 pretrvalo staré župné zriadenie. V rokoch 1922 – 1929 bolo jej územie rozdelená na oblasti. Až v roku 1929

1 PALIČ, Milenko. *Srbi u Mađarskoj – Ugarskoj do 1918*. Novi Sad : Futura publikacije, 1995, s. 283-286.

2 Od roku 1929 sa názov štátu zmenil na Kráľovstvo Juhoslávia.

sa územie Báčky, Banátu a Srijemu ocitlo v rámci jednej administratívnej jednotky Dunajskej bánoviny, kde patrila aj Šumadia v severnom Srbsku (s výnimkou Belehradu). Sídлом Dunajskej bánoviny bol Nový Sad.³ Po roku 1945 bola z Báčky, Banátu a Srijemu vytvorená Autonómna oblasť Vojvodina v rámci Srbska.

Od začiatku jej vzniku bola Juhoslávia hospodársky veľmi nesúrodým územím. Najvyspelejšie územia s vyspelejším kapitalistickým podnikaním boli Slovinsko, Chorvátsko a Vojvodina. Na druhej strane na území tzv. starého Srbska (dnešné Severné Macedónsko), Kosova, Čiernej Hory prežívali ešte feudálne hospodárske vzťahy. Pred rokom 1918 patrilo územie Vojvodiny medzi najvyspelejšie časti Uhorska. Aj vďaka úrodnej pôdy, viacerým veľkostatkom s kapitalistickým podnikaním bolo poľnohospodárstvo vo Vojvodine na vysokej úrovni. Hospodárstvo v Juhoslávii malo agrárny charakter. Pozemková reforma, ktorá sa uskutočnila v Juhoslávii v 20. rokoch 20. stor. najviac zasiahla územie Vojvodiny. Uskutočnila sa tam aj kolonizácia srbského obyvateľstva z južných nerozvinutých častí. Cieľom pozemkovej reformy a kolonizácie bolo vylepšiť etnickú štruktúru obyvateľstva Vojvodinu a viac ju pripútať k Srbsku. Potom ako sa Vojvodina stala súčasťou SHS došlo k spomaleniu a nakoniec k utlmeniu hospodárskeho rozvoja. Juhoslovanský daňový systém znevýhodňoval územie Slovinska, Chorvátska a Vojvodiny oproti zvyšku Juhoslávie.

V čase pripojenia územia dnešnej Vojvodiny k SHS žilo na jej území približne 1 365 596 obyvateľov. Etnické zloženie tohto územia bolo veľmi pestré. Najpočetnejší boli: Srbi a Chorváti 502 415 (36,80%), Maďari 376 107 (27,71%), Nemci 316 107 (23,10%), Rumuni 69 530 (5,10%), Slováci a Česi 48 666 (3,30%), Židia 19 069 (1,40%), Rusíni 11 471 (0,80%). Srbi a Chorváti boli považovaní za jeden národ. Odhaduje sa, že Srbov bolo okolo 400 000, čo činí necelých 30% z celkového počtu obyvateľov. Podobne Slováci a Česi boli považovaní za jeden národ.⁴

Na území Vojvodiny, podobne ako aj v Chorvátsku, Slavónsku, Slovinsku, Dalmácii, Bosne a Hercegovine bola do roku 1918 platobným prostriedkom rakúsko-uhorská koruna. Dokonca bola základným platidlom aj na území starého Srbska a Čiernej Hory, keďže tieto boli v rokoch 1915 – 1918 pod správou rakúsko-uhorských okupačných vojsk. V dôsledku toho, že novovzniknutý štát Kráľovstvo Srbov, Chorvátov a Slovincov (SHS) bezprostredne po vojne nemal prostriedky a ani možnosti nahradiť starú menu novou, musel pristúpiť k tzv. „*nostrifikácii*“ starej. Udialo sa tak v dvoch fázach.

V prvej fáze sa najprv zakázal dovoz rakúsko-uhorskej meny na územie Kráľovstva SHS z iných bývalých častí Rakúsko-Uhorska. Potom nasledovalo pečiatkovanie a číslovanie starých rakúsko-uhorských bankoviek v nominálnej hodnote 10, 20, 50, 100 a 1000 korún. Bankovky v hodnote jedna a dve koruny boli iba pečiatkované. Pečiatkované boli iba tie bankovky, ktoré sa v tom čase nachádzali na území nového štátu a uskutočnilo sa to od decembra 1918 do januára 1919.

3 Bánovina – vyššia administratívna jednotka Juhoslovanského kráľovstva v rokoch 1929 – 1941. V Juhoslávii bolo spolu deväť bánovin.

4 GAČEŠA, Nikola L. Demografске i socialne prilike u vreme prisajedinjenja Vojvodine Kraljevini Srbiji 1918 godine. In *Prisajedinjenje Vojvodine Kraljevini Srbiji 1918*. Novi Sad : Muzej Vojvodine, Institut za istoriju Filozofskog fakulteta u Novom Sadu, 1993, s. 50-51.

Druhá fáza spočívala v kolkovaní už opečiatkovaných bankoviek v hodnote 10, 20, 50, 100 a 1000 korún. Bankovky v hodnote jedna a dve koruny sa nekolkovali. Uskutočnilo sa to od novembra 1919 do decembra 1920. V tejto fáze v skutočnosti neboli kolkované všetky bankovky. Každý verejnej a súkromnej osobe bolo zmenečných (a okolkovaných) len 80 % hodnoty bankoviek. Zadržaných bolo 20 % hodnoty bankoviek a na uvedenú sumu boli ich vlastníkom vystavené potvrdenky. „*Tieto zadržané bankovky sa nekolkovali, a z praktických dôvodov boli zadržané bankovky v hodnote 50 korún (lebo sa meškalo s výrobou zodpovedajúcich kolkov) a opotrebované bankovky.*“ Výsledkom bolo, že bola zadržaná pätina hodnoty všetkých bankoviek, čo vyvolalo búrlivé prejavy nespokojnosti. V dôsledku toho vydalo ministerstvo financií vyhlásenie v ktorom zdôvodnilo uvedený postup. Prvým dôvodom bolo, že sa na opotrebované bankovky nedali lepiť kolky a druhým bolo to, že sa stiahnutím častí bankoviek mala zvýšiť hodnota tých, čo zostanú v obehu. Čo sa týka potvrdeniek, pôvodný plán bol, aby sa vyplatili pri zmene korún za nové peniaze dináre. Od toho plánu sa potom ustúpilo a finančným zákonom pre rozpočtový rok 1922/23 sa stanovilo, aby sa vyplatili len tie potvrdenky, ktoré boli vystavené na menej ako 1 000 korún. Ostatné sa mali zmeniť za 3 % štátne dlhopisy. Podľa finančného zákona pre rozpočtový rok 1928/29 sa tieto potvrdenky prijímali aj ako hotovosť na splácanie daní a pokút (trestov).⁵ Podľa historika Jána Siráckeho bola reálna hodnota okolkovaných starých rakúsko-uhorských peňazí nižšia o 20 % ako predtým.⁶

Sťahovanie bankoviek z obehu sa tiež uskutočnilo v dvoch fázach. Prvé, čiastočné, sa uskutočnilo počas kolkovania, keď bolo zadržaných 20 % hotovosti. Druhé, masové sťahovanie pečiatkovaných a kolkovaných bankoviek v nominálnej hodnote 10, 20, 50, 100 a 1000 korún a pečiatkovaných bankoviek v hodnote jedna a dve koruny a ich výmena za dináre sa uskutočnilo postupne, v rôznych častiach nového štátu rôzne. V oblastiach, kde boli koruny platidlom aj pred prvou svetovou vojnou, teda aj na území Vojvodiny, sa začali sťahovať od 16. februára 1920. Bankovky v hodnote 20, 50, 100 a 1000 mali byť vymenené do 15. marca 1920, ale sa lehota posunula do 3. júna 1920. Pečiatkované bankovky v nominálnej hodnote jedna, dva a kolkované bankovky v hodnote 10 korún zostali ďalej v obehu. Ak neboli vymenené do konca roka 1921, boli stiahnuté z obehu v prvých štyroch mesiacoch roku 1922.⁷ Ako príklad posledná cena výtlačku novín *Národnej jednoty*, ktoré vychádzali v Petrovci (Báčsky Petrovec) uvedená v korunách bola zo 6. januára 1922 – 2 koruny. Prvá cena výtlačku *Národnej jednoty* uvedená v dinároch bola z 13. januára 1922 – 0,50 dinárov (50 parí).⁸

Paralelne s používaním starých rakúsko-uhorských peňazí boli v obehu aj bankovky Privilegovanej národnej Banky Srbského Kráľovstva spred roka 1915, ktoré

5 HADŽI-PEŠIČ, Jovan. *Novac Kraljevine Jugoslavije 1918 – 1941*. Beograd : Zavod za izradu Novčanica i kovanog novca, 1995, s. 21-28.

6 SIRÁCKY, Ján. *Slováci vo svete 1*. Martin : Matica slovenská, 1980, s. 152.

7 HADŽI-PEŠIČ, Jovan. *Novac Kraljevine Jugoslavije 1918 – 1941*. Beograd : Zavod za izradu Novčanica i kovanog novca, 1995, s. 28-30.

8 *Národná jednota*, roč. 3, 6. 1. 1922, č. 1, s. 1 a *Národná jednota*, roč. 3, 6. 1. 1922, č. 2, s.1.

sa v platobnom obehu vyskytovali ešte v roku 1933 a to aj napriek tomu, že neboli zákonným platidlom.⁹

Ministerská rada (vláda) splnomocnila v novembri 1919 ministra financií, aby dal do obehu nové bankovky v nominálnej hodnote jeden dinár a pol dinára (50 parí). Podľa rozhodnutia ministra financií Kráľovstva SHS zo 6. januára 1920 boli do obehu vypustené mince v hodnote 5, 10 a 20 parí. V podstate, dinár zo začiatku nebol platidlom de iure, teda oficiálnou menovou jednotkou v Juhoslávii. Faktom bolo, že vydávanie nových dinárov sa uskutočňovalo na základe Zákona o srbských národných peniazoch z 13. decembra 1878. Teda ministerská rada, minister financií sa riadili zákonmi bývalého Srbského kráľovstva. Otázka menovej jednotky bolo čiastočne vyriešená Zákonom o Národnej banke Kráľovstva SHS z 26. januára 1920, podľa ktorého bol dinár ponechaný ako platidlo aj do budúcnosti. V určitom zmysle bol dinár potvrdený ako menová jednotka, keď minister obchodu a priemyslu rozhodol, že od 1. januára 1923 „všetky peňažné knihy štátnych pokladní, ako aj všetky evidencie akcionárskych spoločností a inštitúcií, ktoré sú povinné na verejné skladanie účtov, sa majú viesť len v dinároch“. Až Zákonom o peniazoch Juhoslovanského kráľovstva z 11. mája 1931 bol dinár (skratka din) uzákonený ako platobná menová jednotka Juhoslávie. Až do začiatku roka 1920 nebol presne stanovený kurz výmeny rakúsko-uhorských peňazí za dináre. Určoval sa na belehradskej burze. Množstvo rakúsko-uhorských peňazí sa zvyšovalo aj nelegálnym prisunom z ostatných krajín, ktoré boli súčasťou Rakúsko-Uhorska. Preto sa hodnota rakúsko-uhorských korún znižovala. Nakoniec vláda v decembri 1919 rozhodla, že kurz bude 4 koruny = 1 dinár, čo bolo publikované v neoficiálnej časti *Úradných novín Kráľovstva SHS (Službene novine Kraljevine SHS)* 18. januára 1920.¹⁰ Akým spôsobom sa uskutočnil prevod peňazí finančných a úverových ústavov sa nám nepodarilo zistiť. Vzhľadom na okolnosti pravdepodobne prišlo k poklesu finančných prostriedkov, ktorými mohli banky disponovať na základe výmenného kurzu 4:1.

Pre porovnanie sa kurz juhoslovanského dinára voči iným menám vyvíjal nasledovne: začiatkom mája 1923 1 US dolár mal hodnotu 98 din., 1 Kč = 2,97 din., 1£ = 464 din., 1 franc. frank = 6,60 din., 1 švajč. frank = 18,10 din.¹¹ V čase hospodárskej krízy v apríli 1932 to bolo nasledovne: 1 US dolár mal hodnotu 56,21 din., 1 Kč = 1,67 din., 1£ = 195,61 din., 1 franc. frank = 2,21 din., 1 švajč. frank = 11,01 din., 1 nem. marka = 13,72 din.¹² Začiatkom januára 1933 1 US dolár mal hodnotu 57,67 din., 1 Kč = 1,71 din., 1£ = 193,57 din., 1 franc. frank = 2,25 din., 1 švajč. frank = 11,13 din., 1 nem. marka = 13,79 din.¹³ Z približne rovnakého kurzu počas veľkej hospodárskej krízy možno vyvodiť, že Juhoslávia bola krízou zasiahnutá rovnako, ako iné krajiny.

9 HADŽI-PEŠIČ, Jovan. *Novac Kraljevine Jugoslavije 1918 – 1941*. Beograd : Zavod za izradu Novčanica i kovanog novca, 1995, s. 10.

10 HADŽI-PEŠIČ, Jovan. *Novac Kraljevine Jugoslavije 1918 – 1941*. Beograd : Zavod za izradu Novčanica i kovanog novca, 1995, s. 33-34 a 43.

11 Kurz dinára. In *Národná jednota*, roč. 4, 27. 4. 1923, č. 17, s. 4.

12 Hodnota cudzích peňazí. In *Národná jednota*, roč. 13, 13. 1 1932, č. 3, s. 4.

13 Hodnota cudzích peňazí. In *Národná jednota*, roč. 14, 6. 1. 1933, č. 1, s. 3.

1. Sporiteľne a banky

Tematika peňažníctva u dolnozemsých Slovákov, konkrétne v dnešnej Vojvodine je málo prebádaná. Jestvuje niekoľko čiastkových štúdií a článkov v rámci monografií jednotlivých obcí, ktoré citujeme v tejto štúdii. Preto sme pri písaní museli vychádzať hlavne z dobovej tlače. Širší prehľad peňažných ústavov urobil historik Peter Mičko v príspevku *Hospodársky život vojvodinských Slovákov v prvej polovici 20. storočia*.¹⁴ Proces zakladania slovenských peňažných ústavov v 90. rokoch 19. stor. na území dnešného Slovenska zasiahol aj dolnozemsých Slovákov, napr. v Čanádskej župe (Nadlak v dnešnom Rumunsku)¹⁵ a v Báčke, kde už v niektorých obciach jestvovali vzájomné pomocnice. Tie však mali úzky okruh pôsobnosti, a preto rýchlo zanikali. Zakladanie účastinných peňažných ústavov pokračovalo pozvoľna. Zo začiatku sa stretávali s nedôverou konzervatívnych roľníkov, ale postupne sa presvedčili aký blahodarný účinok majú také peňažné ústavy v ich obci.¹⁶ Pred prvou svetovou vojnou, ale najmä po nej sa účastiny stali obľúbeným cenným papierom u roľníkov. Na dedinách mala banka, najmä pre Slovákov veľký význam. Sústreďoval sa v nej domáci slovenský kapitál, podnecovala sporenie, napomáhala podnikavosti a budila u obyčajných ľudí dôveru voči svojmu národu. Pred prvou svetovou vojnou bola často jedinou národnou organizáciou, v ktorej pôsobilo nezávislé a národne uvedomelé úradníctvo. Slovenské banky a ich úradníci mali veľký podiel na kultúrnom a hospodárskom pozdvihnutí Slovákov v Báčke. Už Viliam Paulíny-Tóth, keď bol v roku 1869 zvolený za poslanca Uhorského snemu v kulpínskom volebnom okrese, radil Petrovčanom, aby založili slovenský peňažný ústav. V roku 1872 si Petrovčania založili vzájomnú pomocnicu, ktorá časom prestala vyhovovať úverovým potrebám a tak prikrčili k založeniu väčšieho peňažného ústavu.¹⁷ Peňažné ústavy vznikli v niekoľkých slovenských obciach a mali obecný význam. Najviac vznikali po prvej svetovej vojne, keď sa Báčka so Srijemom a Banátom stali súčasťou nového juhoslovanského štátu v 20. rokoch 20. storočia. Zohrali veľký význam nielen v hospodárskom živote slovenskej menšiny vo Vojvodine a v Juhoslávii, ale aj v kultúre. Významnou udalosťou pre vojvodinských Slovákov po roku 1918 bol prechod na novú menu dinár a vytvorenie nového colného priestoru. Nový menový a colný priestor tvorili bývalé oblasti Rakúsko-Uhorska, čiže Slovinsko, Chorvátsko, Vojvodina, Bosna a Hercegovina a Boka Kotorska, potom oblasti tzv. starého Srbska (Srbsko na juh od riek Sáva a Dunaj s Kosovom a Macedónskom) a bývalé kráľovstvo Čierna Hora.

-
- 14 MIČKO, Peter. *Hospodársky život vojvodinských Slovákov v prvej polovici 20. storočia*. In Jarmila HODOLIČOVÁ (ed.). *270 rokov dejín, literatúry a jazyka Slovákov vo Vojvodine*. Nový Sad : Slovakistická vojvodinská spoločnosť, 2017, s. 74.
  - 15 HOLEC, Roman. *Ľudová banka v Nadlaku pred prvou svetovou vojnou*. In *200 rokov života Slovákov v Nadlaku*. Nadlak : Vyd. I. Kraska, 2003, s. 42-51.
  - 16 V rokoch 1918 – 1941 bola v Juhoslávii najmenšou administratívnou jednotkou obec, ktorú tvorila jedna dedina. Po druhej svetovej vojne bolo do jednej obce združených niekoľko dedín alebo mestských častí.
  - 17 RÚŽEK, Michal. *Slovenské peňažníctvo v Báčke*. In *Národný kalendár na obyčajný rok 1922*, roč. 3, 1921, s. 104.

Petrovská sporiteľňa, účastinársky spolok v Petrovci

Prvý akciový peňažný ústav bol založený v Petrovci v roku 1896 pod názvom Petrovská sporiteľňa s kapitálom 60 000 korún. Každým rokom sa jej kapitál zvyšoval a získavala čoraz viac klientov. V roku 1905 zvýšila kapitál na 120 000 korún, v roku 1909 na 311 000, v roku 1911 na 400 000 a v roku 1914 na 700 000 korún.¹⁸ Ku koncu roka 1918 účastinná istina sporiteľne klesla na 400 000 korún, výška vkladov predstavovala 4 930 459,49 korún a čistý zisk 69 809,97 korún, pričom aj vo vojnovom roku 1917 mala banka zisk 12 429,44 korún.¹⁹ V roku 1920 sa kapitál zvýšil na 2 500 000

*Ján Grúnik (1869 – 1930),
národno-kultúrny pracovník,
správca Petrovskej sporiteľne
v Báčskom Petrovci.*

*Zdaj: Národný kalendár na
obyčajný rok 1931, roč. 12,
1930, s. 65.*

s rezervou 5 miliónov korún. Tento väčší nominálny nárast možno pripísať aj tomu, že hodnota bývalých rakúsko-uhorských korún postupne klesala a blížila sa ich výmena. Účastiny boli výlučne v rukách slovenských akcionárov. Postupne narastal aj celkový objem vkladov. V prvom roku jestvovania sporiteľne, teda v roku 1896, to bolo 130 000 korún vkladov, v roku 1911 1 750 000 korún, v roku 1920 10 000 000 korún a v roku 1921 výška vkladov presiahla 20 miliónov korún. V roku 1920 sporiteľňa vykázala čistý zisk 210 000 korún a vyplátila 12 % dividendy.²⁰ Najväčšiu zásluhu na zveľadení slovenskej Petrovskej sporiteľne mal bývalý úradník filiálky banky Tatra v Bytči Ján Grúnik (1869 – 1930),²¹ ktorý bol správcom sporiteľne v Petrovci od roku 1908 do svojej smrti v roku 1930.²² Začiatkom roka 1919 mala správa banky nasledovné zloženie: správca Ján Grúnik, podsprávca Juraj Nôta, členovia Pavel Lehocký, Eduard Greisinger, Vladimír Podhradský,²³ Ján Chorvát, Pavel Kukučka, Ján Lehotský, Pavel Boldocký, Michal Botka, Gustáv Lačok, predseda dozorného výboru bol spisovateľ Ján Čajak,²⁴ členovia dozorného vý-

- 18 RÚŽEK, Michal. Slovenské peňažníctvo v Báčke. In *Národný kalendár na obyčajný rok 1922*, roč. 3, 1921, s. 104.
- 19 Pozvanie na XXII. ročné valné zhromaždenie. In *Dolnozemskej Slovák*, roč. 14, 15. 3. 1919, č. 5. s. 15.
- 20 RÚŽEK, Michal. Slovenské peňažníctvo v Báčke. In *Národný kalendár na obyčajný rok 1922*, roč. 3, 1921, s. 104.
- 21 Ján Grúnik (1869, Kotešová - Buková – 1930, Báčsky Petrovec) študoval na gymnáziu v Žiline a na obchodnej akadémii v Bratislave.
- 22 ČAJAK, Ján. Ján Grúnik. In *Národný kalendár na obyčajný rok 1931*, roč. 12, 1930, s. 65–66.
- 23 Vladimír Samuel Podhradský (1867, Duanaegyháza – 1930, Hložany) slovenský národnokultúrny pracovník. Učiteľ a kantor v Hložanoch štyridsať rokov až do svojej smrti. Zaslúžil sa o rozšírenie pestovania chmeľu medzi Slovákmi vo Vojvodine.
- 24 Ján Čajak (1863, Liptovský Ján – 1944, Petrovec) spisovateľ. Jeho niektoré diela: poviedka pred oltárom, román Rodiny Rovesných, Cholera. Zaslúžil sa o založenie gymnázia v Petrovci. Predseda literárneho a národopisného odboru Matice slovenskej v Juhoslávii.

boru Alexander Hýl, Samuel Štarke,²⁵ Ondrej Garay, Július Kubány,²⁶ pokladník Štefan Labáth. V Petrovskej filiálke to boli podsprávca filiálky Jozef Magyar, pokladník filiálky Pavel Týr, účtovník Andrej Labáth,²⁷ „dirigent účt.“ Michal Rúžek.²⁸ Viacerí z nich boli učitelia ako napríklad E. Greisinger, O. Garay, J. Kubány, A. Hýl a J. Čajak.

Peňažný ústav v Petrovci bol potrebný, lebo Petrovec bol najväčšou a najbohatšou slovenskou obcou v Báčke a v celej Juhoslávii. Mal všetky podmienky, aby sa stal nielen hospodárskym, ale aj kultúrnym strediskom celej „československej menšiny“ v Juhoslávii. K rozmachu Petrovskej sporiteľne došlo hlavne po prvej svetovej vojne. Petrovec bol v tom čase stredisko pestovania chmeľu v Juhoslávii, mal svojich obchodníkov, niekoľko „priemyselných podnikov“, reálne gymnázium, nakladateľský spolok *Zoru*, obchodný účastinný spolok, týždenník *Národná jednota*, humoristický časopis *Frčka*, Sokolskú jednotu, kníhtlačiareň, atď.²⁹

Petrovská sporiteľňa postupne založila niekoľko filiállok. Prvá filiálka bola založená v roku 1910 v Pivnici. Po Petrovci to bola najmajetnejšia slovenská obec v Báčke. Charakteristické pre ňu bolo, že tam nebol ani jeden židovský obchodník alebo krčmár. Pivničania boli dobrí roľníci a obchodníci. Vďaka sporiteľni získali Pivničania možnosť prísť k lacnému úveru a podnecovala ich k podnikaniu a sporivosti. Získala si dôveru nielen domáceho obyvateľstva, ale aj obyvateľstva okolitých obcí. V roku 1921 vykazovala 6 miliónov korún vkladov. Správcom filiálky bol od roku 1920 modranský rodák a príslušník generácie prúdiov Michal Rúžek.³⁰ Bol významný národný, hospodársky pracov-

Michal Rúžek (1887 – 1953), národný, hospodársky pracovník a autor viacerých článkov z oblasti hospodárstva a peňažných ústavov v Juhoslávii a v Československu. Člen správnej rady Československej banky v Záhrebe.

Zdroj: Národný kalendár na obyčajný rok 1929, roč. 10, 1928, s. 116.

-
- 25 Samuel Štarke (1888, Mošovce – 1959, Bratislava) evanjelický farár v Petrovci. od roku biskup slovenskej ev. a. v. cirkvi v Juhoslávii. V rokoch 1935 – 1941 predseda Matice slovenskej v Juhoslávii.
- 26 Július Kubány. Slovenský učiteľ v Petrovci. Prvý správca (riaditeľ) slovenského gymnázia v Petrovci.
- 27 Andrej Labáth (1886, Petrovec – 1934, Petrovec). Prvý správca kníhtlačiarne v Petrovci. Autor niekoľkých kníh z oblasti hospodárstva, politiky a kultúry, zostavovateľ Národných kalendárov.
- 28 Pozvanie na XXII. ročné valné zhromaždenie. In *Dolnozemský Slovák*, roč. 14, 1919, č. 5. s. 15.
- 29 RÚŽEK, Michal. Slovenské peňažníctvo v Báčke. In *Národný kalendár na obyčajný rok 1922*, roč. 3, 1921, s. 104.
- 30 Michal Rúžek (1887, Modra-Kráľová – 1953, Bratislava).

ník a autor viacero článkov z oblasti hospodárstva a peňažných ústavov v Juhoslávii a v Československu. V apríli 1935 sa vrátil späť na Slovensko.³¹

V roku 1920 bola založená druhá filiálka, a to v Selenči. Selenčania boli pracovití a sporiví ľudia a už skôr sa domáhali peňažného ústavu. Národne uvedomelejšími boli evanjelici a vďaka nim sa tamojší Slováci katolíci v časoch Uhorska nepomaďarčili. Po ročnom pôsobení filiálka vykázala 2 milióny korún vkladov.

Tretia filiálka Petrovskej sporiteľne vznikla v Kysáči pravdepodobne v roku 1920 zlúčením s tamojšou Ľudovou bankou, ktorá vznikla v roku 1905 s účastinným kapitálom 102 000 korún. Banka sa zaslúžila o hospodársky a národný rozvoj kysáckych Slovákov. Vzhľadom na to, že po skočení prvej svetovej vojny bola Ľudová banka nepostačujúca, rozhodli sa spojiť s Petrovskou sporiteľňou.³² Ku koncu roka 1918 mala Ľudová banka v Kysáči účastinnú istinu 102 000 korún, výška vkladov bola 754 560,80 korún a celkový zisk za rok 1918 bol 11 138,81 korún. Začiatkom roka 1919 mala správa banky nasledovné zloženie: správca-účtovník Matej NemečKay, podsprávca Ján Grňa, pokladník Sámuel Mesík. Predseda dozorného výboru Ján Grúnik, členovia dozorného výboru Peter Šimkovic, Samuel Baláž.³³ V roku 1921 dosiahla celková výška vkladov vo filiálke 2 500 000 korún.³⁴

Štvrtá filiálka Petrovskej sporiteľne vznikla v meste Nový Sad tak, že sa k nej v roku 1921 pripojila tamojšia Slovenská banka, účastinárska spoločnosť. Začiatky Slovenskej banky v Novom Sade siahajú do začiatku 20. storočia. V roku 1906 novosadskí Slováci s pričinením advokátov Ľudovíta Mičátka a Miloša Krnu založili Pomocnicu. V roku 1910 ju premenili na účastinný spolok pod názvom Slovenská banka s počiatočným akciovým kapitálom 250 000 korún.³⁵ Začiatkom roka 1919 mala správa banky nasledovné zloženie: správca Ľudovít Mičátek, podsprávca Matej NemečKay, členovia správy Pavel Vrbacký, Ján Kováč, účtovník Ladislav Rástocký, predseda dozorného výboru Ján Grúnik, členovia dozorného výboru Ján Baláž, Matej Francisty. Ku koncu roka 1918 bola výška účastinnej istiny v Slovenskej banke 250 000 korún, výška vkladov 510 467 korún a celkový zisk banky vo výške len 17 814 korún.³⁶ V dôsledku toho, že v Novom Sade žilo asi 1000 Slovákov, väčšinou chudobnejších, mala banka málo vkladov, nestačila poskytovať úvery a nemohla úspešne konkurovať iným veľkým bankám v Novom Sade. Aby mohla kráčať s dobou a pokračovať v poskytovaní úverov, rozhodla sa spojiť s Petrovskou sporiteľňou.

31 Kronika nášho národného života. In *Národný kalendár na priestupný rok 1936*, roč. 17, 1935, s. 186.

32 RÚŽEK, Michal. Slovenské peňažníctvo v Báčke. In *Národný kalendár na obyčajný rok 1922*, roč. 3, 1921, s. 104-106.

33 Pozvanie na XIV. riadne valné zhromaždenie. In *Dolnozemský Slovák*, roč. 14, 15. 3. 1919, č. 5, s. 16.

34 RÚŽEK, Michal. Slovenské peňažníctvo v Báčke. In *Národný kalendár na obyčajný rok 1922*, roč. 3, 1921, s. 104-106.

35 RÚŽEK, Michal. Slovenské peňažníctvo v Báčke. In *Národný kalendár na obyčajný rok 1922*, roč. 3, 1921, s. 104-106.

36 Pozvanie na XII. riadne valné zhromaždenie... In *Dolnozemský Slovák*, roč. 14, 1. 3. 1919, č. 4, s. 10.

V roku 1920 bol základný kapitál banky navýšený na 500 000 korún.³⁷ Dňa 27. januára 1920 valné zhromaždenie banky rozhodlo dať do obehu na upisovanie nových 3 750 účastín v hodnote 200 korún za kus, čím sa dovtedajšia účastinná istina zvýšila z 250 000 korún na 1 milión korún.³⁸ V roku 1921 bola výška jej vkladov už ako filiálky Petrovskej sporiteľne 1 500 000 korún. Očakávalo sa, že v Novom Sade, v strede Vojvodiny, bude mať táto filiálka veľké predpoklady na rozvoj.³⁹

Podľa československého časopisu *Naše zahraničí* z roku 1921 mala Petrovská sporiteľňa aj expozitúru v Laliti,⁴⁰ a plánovala prevziať Hospodárske úverové družstvo v Kulpíne, ale neskôr sa nespomína, takže sa to pravdepodobne neuskutočnilo.

Týmito fúziami sa Petrovská sporiteľňa stala najsilnejším slovenským peňažným ústavom v Juhoslávii. Prevzala tak na seba úlohu vybavovať peňažné záležitosti báčskych Slovákov. Všestrannou bankovou činnosťou a kontaktmi s inými ústavmi si získala dôveru obyvateľstva bez ohľadu na národnú príslušnosť. V bankovej činnosti pôsobila ako veľké banky, ale zamerala sa hlavne na úschovu slovenských úspor, chrániac ich tak od cudzích, neslovenských rúk. Svojimi pôžičkami pomáhala roľníkom a financovala každé podnikanie v okolí. K zabrzdeniu rozvoja sporiteľne prišlo počas veľkej hospodárskej krízy. Táto kríza najviac zasiahla pestovateľov chmeľu, ktorí sa zadlžili v bankách.⁴¹

Petrovská sporiteľňa sa zo začiatku rozvíjala úspešne, ale zostala limitovaná počtom Slovákov v Bácske a ich hospodárskou silou. Nikdy neprekročila regionálny rámec. V roku 1921 predstavovala výška vkladov 18 miliónov korún,⁴² čo sa začiatkom roku 1922 zvýšilo na 25 miliónov korún. V tom čase sporiteľňa vlastnila majetok vo výške 5 miliónov korún. Za rok 1921 vyplácala sporiteľňa dividendy v hodnote 12 korún za každú akciu. Zároveň plánovala zvýšiť akciový kapitál na 4 milióny korún.⁴³ Po prechode na novú menu dinár k 31. januáru 1922 mala vklady vo výške 6 657 961,71 din. Účastinná istina banky bola vo výške 625 000 din, a čistý zisk za rok 1922 mala 91 462,91 din.⁴⁴ V roku 1924 bol majetok sporiteľne 12 294 069 din a v prvej polovici roku 1925 to bolo 12 632 829 din. Výška vkladov bola v roku 1925 7 458 753 din, čo bolo o 100 000 din viac ako v roku 1924.⁴⁵ V čase hospodárskej stability a konjunktúry v 20. rokoch 20. storočia sa bankovníctvo rozvíjalo. V roku 1926 pribudlo v sporiteľni 75 % všetkých vkladov. Vysvetľovalo sa to tým, že slovenský ľud neinvestoval svoje úspory do zakupovania pôdy, lebo z výnosov pôdy vzhľadom na

37 RÚŽEK, Michal. Slovenské peňažníctvo v Bácske. In *Národný kalendár na obyčajný rok 1922*, roč. 3, 1921, s. 104-106.

38 Hlídka národohospodárska. In *Naše zahraničí*, roč. 1, 1920, č. 3, s. 230-231.

39 RÚŽEK, Michal. Slovenské peňažníctvo v Bácske. In *Národný kalendár na obyčajný rok 1922*, roč. 3, 1921, s. 104-106.

40 Hlídka národohospodárska. O vývoji slovenského peněžníctví v Jugoslávii. In *Naše zahraničí*, roč. 2, 1921, č. 3, s. 180.

41 Naše peňažné ústavy. In *Národný kalendár na obyčajný rok 1931*, roč. 12, 1930, s. 144-145.

42 Hlídka národohospodárska: O vývoji slovenského peněžníctví v Jugoslávii. In *Naše zahraničí*, roč. 2, 1921, sv. 3, s. 179-180.

43 Národohospodárska hlídka: Petrovská sporiteľňa. In *Naše zahraničí*, roč. 3, 1922, sv. 2, s. 85-86.

44 Pozvanie. In *Národná jednota*, roč. 4, 1923, č. 10, s. 6.

45 Petrovská sporiteľňa... In *Naše zahraničí*, roč. 6, 1925, sv. 2, s. 105.

nízku cenu obilia nemal taký zisk ako z peňazí, ktoré mal uložené v sporiteľni. Za rok 1926 mala sporiteľňa čistý zisk zo sporenia 134 957 din. Na každú akciu vyplácala dividendu 4 din.⁴⁶ Aj v roku 1927 predstavovali dividendy 16 %, čiže 4 din za jednu akciu. Rezervy sporiteľne boli 800 000 din. Akciový kapitál spolu s rezervami sporiteľne a nehnuteľným majetkom predstavovali asi 2 milióny din. Dňa 31. marca 1928 sa konalo valné zhromaždenie sporiteľne, ktoré rozhodlo navýšiť akciový kapitál zo 625 000 din na 1 000 000 din. Plánovali vydať 2 500 nových akcií v hodnote 55 din za akciu.⁴⁷

V roku 1930 mala Petrovská sporiteľňa akciový kapitál 1 000 000 din s rezervou vo výške 1 000 000 din. Výška vkladov v tomto prvom krízovom roku bola 18 miliónov din, čo bolo na úrovni roku 1921. Išlo však prevažne o úspory Slovákov v Báčke. Veľká hospodárska kríza výrazne neovplyvnila vzťah báčskych Slovákov k sporeniu peňazí v banke. Správa banky mala v roku 1930 nasledovné zloženie: predseda a správca Ján Grúnik (zomrel 8. mája 1930), podpredseda Pavel Lehocký, členovia Ondrej Benda, Juraj Čáni, Ondrej Drozd, Ján Lehotský, Ondrej Mikuš, Fraňo Schrenk, Jozef Šuster a Leopold Vagáč z Petrovca, Jozef Kubány z Nového Sadu, Vladimír Podhradský z Hložian (zomrel 21. júla 1930), Ondrej Spevák z Pivnice, Michal Šuster zo Silbašu, predseda dozorného výboru Ján Čajak, členovia dozorného výboru Alexander Hýl a Samuel Štarke z Petrovca, Michal Kňazovič zo Selenče, Ján Sabadoš z Kysáču. Správca ústredia bol Ivan Grúnik, správca filiálky v Kysáči Ján Hlaváč, filiálky v Novom Sade Jozef Kubány, filiálky v Pivnici Michal Rúžek, filiálky v Selenči Karol Medvecký.⁴⁸ Po smrti Jána Grúnika sa správcom Petrovskej sporiteľne stal jeho syn Ivan Grúnik.⁴⁹

Na základe rozhodnutia valného zhromaždenia Petrovskej sporiteľne a po súhlase úradov, sa od 28. októbra 1931 zmenil názov na Slovenská banka, účastinárska spoločnosť deoničko družstvo.⁵⁰ Ústredie bolo v Petrovci a filiálky v Pivnici, Novom Sade, Kysáči a Selenči. Správcom banky bol Ivan Grúnik a predsedom správnej rady Eduard Greisinger.⁵¹

Dňa 30. marca 1932 sa konalo 35. valné zhromaždenie, vtedy už Slovenskej banky. Na valnom zhromaždení znovu hovorili o potrebe založiť filiálky aj v ďalších slovenských obciach. Účastinný kapitál bol 1 000 000 din, rezervy predstavovali 649 259 din, výška vkladov v banke bola 14 119 831 din a čistý zisk banky v roku 1931 bol 54 309 din.⁵² Nové filiálky plánovali založiť v Hložanoch a Laliti.⁵³

46 Petrovecké Spořitelně v Petrovci v SHS... In *Naše zahraničí*, roč. 8, 1927, sv. 2, s. 91.

47 Petrovecká spořitelna v Petrovci. In *Naše zahraničí*, roč. 9, 1928, sv. 1, s. 41.

48 Naše peněžné ústavy. In *Národní kalendář na obyčejný rok 1931*, roč. 12, 1930, s. 144-145.

49 S. Š. Kronika nášho národného života. In *Národní kalendář na obyčejný rok 1931*, roč. 12, 1930, s. 150.

50 Deoničko družstvo = účastinárska spoločnosť.

51 Slovenská banka. In *Národní jednota*, roč. 12, 28. 10. 1931, č. 86, s. 24.

52 A. V. Bilancia Slovenskej banky v Petrovci. In *Čechoslovák*, roč. 12, 1932, č. 4, s. 120.

53 Juhoslovanskí Slováci do nového roku. In *Čechoslovák*, roč. 12, 1932, č. 1, s. 21-22.

Podľa článku v *Našom zahraničí*, valné zhromaždenie Slovenskej banky v Petrovci odhlasovalo spojenie s Československou bankou v Záhrebe.⁵⁴ V monografii Stará Pazova sa píše, že Slovenská banka v Petrovci vyjednávala o tejto veci.⁵⁵ K zlúčeniu oboch banka však nedošlo a Slovenská banka v Petrovci aj naďalej pôsobila ako samostatný subjekt. Jestvovala aj počas druhej svetovej vojny a zanikla v roku 1947.⁵⁶ K 31. decembru 1932 mala účastinný kapitál 1 milión din, výšku vkladov 11 357 906,35 din. Hospodárenie banky bolo v tom čase už poznačené veľkou hospodárskou krízou a vykázala stratu 99 935,45 din.⁵⁷ V nasledujúcom období hospodárska sila banky klesala, ako to vyplýva aj z finančných správ publikovaných v petrovských novinách *Národná jednota*. Strata v roku 1934 bola 20 068,44 din. K 31. decembru 1935 bola výška vkladov 8 375 935 din a hospodárila so stratou 24 507,26 din.⁵⁸ K 31. decembru 1936 bol účastinný kapitál 436 128,50 din, výška vkladov bola 6 924 561,75 din a strata 55 455,14 din.⁵⁹

Kovačická sedliacka banka, účastinárska spoločnosť v Kovačici

Hlavným peňažným ústavom Slovákov v Banáte bola Kovačická sedliacka banka. Vznikla v roku 1918 zlúčením dvoch kovačických bánk. Prvou bola Kovačická banka založená v roku 1908 s účastinným kapitálom 100 000 korún a druhou bankou bola Sedliacka banka založená v roku 1909 s kapitálom 150 000 korún.⁶⁰ Koncom roka 1918 bola základná istina Kovačickej sedliackej banky vo výške 300 000 korún, výška vkladov 1 430 251,16 korún a celkový zisk banky za rok 1918 bol 32 264 korún.⁶¹

Správa banky mala vo februári 1919 nasledovné zloženie: advokát Ján Petrikovich,⁶² Juraj Karlovský, Fero Listavský, Martin Mikuš, kovačický farár Ján Čaplovič,⁶³

54 Ze života československé větve v Jugoslávii. Česká větve. In *Naše zahraničí*, 1931, č. 5, s. 217.

55 LILGE, Karol. *Stará Pazova. Monografia*. Myjava : Tlačou a nákladom Daniela Pažického, 1932, s. 137-138.

56 KRIVÁK, Michal. Slovenská sporiteľňa a jej predchodcovia, I. časť. In Samuel BOLDOCKÝ (eds.). *Petrovec 1745 – 1995*. Báčsky Petrovec : Zhromaždenie obce Báčsky Petrovec, s. 725-737.

57 Pozvanie na XXXVI. riadne valné zhromaždenie... In *Národná jednota*, roč. 14, 4. 3. 1933, č. 9, s. 4.

58 Slovenská banka úč. spol. v Petrovci. In *Národná jednota*, roč. 17, 14. 3. 1936, č. 11, s. 4.

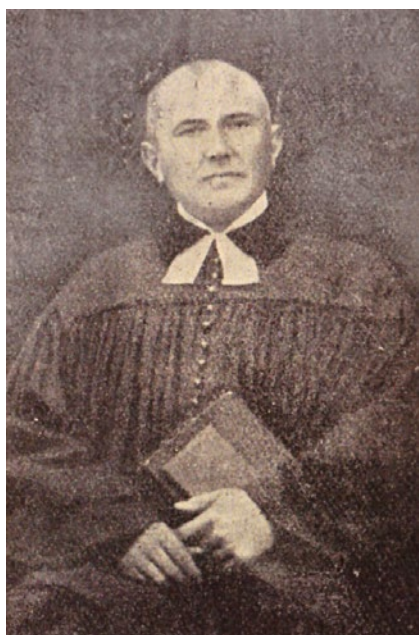
59 Slovenská banka úč. spol., Petrovec, Bážka. In *Národná jednota*, roč. 18, 20. 3. 1937, č. 12, s. 4.

60 Naše peňažné ústavy. In *Národný kalendár na obyčajný rok 1931*, roč. 12, 1930, s. 145-146.

61 Pozvanie na XI. riadne valné zhromaždenie... In *Dolnozemskej Slovák*, roč. 14, 15. 3. 1919, č. 5, s. 14.

62 Právnik Ján Petrikovich sa narodil v Radvani pri Banskej Bystrici. V rokoch 1907 – 1922 bol advokátom v Kovačici. Potom sa vrátil na Slovensko a pôsobil v Košiciach a v Turčianskom svätom Martine.

63 Ján Čaplovič (1876 – 1925), evanjelický farár v Kovačici. V rokoch 1907 – 1910 bol suspendovaný pre odpor proti zavedeniu maďarských bohoslužieb (Kovačický súdny proces). Jeho syn Ján Čaplovič neskôr odišiel na Slovensko a od roku 1948 bol riaditeľom Univerzitnej knižnice v Bratislave. Jeho vnuk Dušan Čaplovič bol slovenský politik a minister.

Ján Čaplovič (1876 – 1925), evanjelický farár v Kovačici. Predseda dozorného výboru Kovačickej sedliackej banky.

Zdroj: Národný kalendár na obyčajný rok 1926, roč. 7, 1925, s. 58.

Adam Žolnay, Andrej Boboš, právnik Juraj Bulík,⁶⁴ Adam Šimák. Dozorné poverenie malo nasledovné zloženie: Fero Galát, Pavel Krasko, Juraj Jamnický, Ľudovít Karlovský, Juraj Huravik.⁶⁵

V roku 1921 banka zvýšila účastinnú istinu na 1 milión korún a vkladov mala asi jeden a pol milióna korún, čo podľa bankového odborníka Michala Rúžeka nebolo veľa a okomentoval to slovami: „Pre hospodársku nedisciplinovanosť tamjšieho nášho živlu banka zápasí s nedostatkom kapitálu. Keď vezmeme do ohľadu blahobyť našich roľníkov v Banáte, Kovačická sedliacka banka mala by mať najmenej 10 miliónov kor. vkladov.“ Banka mala filiálky v Padine a Slovenskom Aradáči.⁶⁶ K 31. decembru 1921 po prepočítaní na dináre bola základná istina banky 125 000 din, výška vkladov predstavovala 641 840,18 din a čistý zisk za rok 1921 bol 30 201,29 din.⁶⁷ K 31. decembru 1922 mala banka účastinný kapitál 450 000 din, výška vkladov predstavovala 1 137 449,52 din a čistý zisk za rok bol 76 273,60 din.⁶⁸ Podľa výročnej správ z roku 1925 banka hospodárila s čistým ziskom 98 857,45 din a vyplátila 15 % dividendy. V tom období vraj kovačická banka

vykazovala najväčší čistý zisk zo všetkých slovenských bánk v Juhoslávii. Zisky by mohli byť aj väčšie keby bankové podnikanie v Juhoslávii nebolo zaťažené vysokými dávkami. Podľa výročnej správy z roku 1925 zaplatila banka na verejných dávkach 107 872,52 din. Najviac sa na tom podieľali obecné prirážky. Preto sa domáhali zníženia dávok na znesiteľnú výšku.⁶⁹

Účastinný kapitál banky sa niekoľkokrát navyšoval, takže v roku 1929 mala banka účastinný kapitál vo výške 450 000 din. Rezervy boli vo výške 303 634 din a výška vkladov predstavovala 4 800 000 din. V tom roku banka zvýšila účastinný

64 Organizátor kultúrneho a politického života Slovákov v Juhoslávii. Prvý predseda Matice slovenskej v Juhoslávii v rokoch 1932 – 1935. Pre odbojovú činnosť bol po okupácii Juhoslávie v roku 1941 zatknutý a deportovaný do koncentračného tábora Mauthausen, kde v roku 1942 zomrel.

65 Pozvanie na XI. riadne valné zhromaždenie... In *Dolnozemský Slovák*, roč. 14, 15. 3. 1919, č. 5, s. 14.

66 RÚŽEK, Michal. Slovenské peňažníctvo v Bácske. In *Národný kalendár na obyčajný rok 1922*, roč. 3, 1921, s. 106.

67 Pozvanie na XII. riadne shromaždenie... In *Národná jednota*, roč. 3, 3. 2. 1922, č. 5, s. 4.

68 Pozvanie na XIII. riadne valné shromaždenie... In *Národná jednota*, roč. 4, 9. 2. 1923, č. 6, s. 4.

69 SVOZIL, Eduard. Čs. vetva v král. SHS. s hľadiska zemedelského. In *Naše zahraničí*, roč. 8, 1927, sv. 4, s. 168.

kapitál na 1 000 000 din, „čím sa stala primerane veľkým slovenským ústavom v Banáte“. Správa banky mala v roku 1930 nasledovné zloženie: správca obchodník Andrej Boboš, podsprávca Juraj Mikuš,⁷⁰ členovia správy Jozef Jarmacký, Martin Mikuš, Adam Žolnay ml., Juraj Sládeček, Karol Tóth, Ondrej Ďuriš, predseda dozorného výboru Ján Čaplovič,⁷¹ členovia dozorného výboru Juraj Brtka, Ján Petráš, Pavel Litavský, padinský farár Gustáv Klobušický a účtovník Ján Botka.⁷²

V roku 1931 sa banka zlúčila s Československou bankou v Záhrebe a spolu so svojimi filiálkami v Padine a Slovenskom Aradáči sa stali jej filiálkami.⁷³

Staro-Pazovská banka, účastinárska spoločnosť, Stará Pazova

V najväčšej slovenskej obci v Srieme v Starej Pazove bola v roku 1882 založená vzájomná pomocnica. Vzájomná pomocnica patrila evanjelickému cirkevnému zboru v Starej Pazove a sídlo mala na fare. V marci 1907 navrhol správca pomocnice a pazovský farár Vladimír Hurban⁷⁴ premeniť vzájomnú pomocnicu na sporiteľňu. Dňa 15. mája valné zhromaždenie akcionárov tento návrh prijalo spolu s novým názvom Staropazovská banka, účastinná spoločnosť. Akciový kapitál predstavoval 180 000 korún. V roku 1908 boli stanovy banky potvrdené Kráľovskou súdnou stolicou pod číslom 455/1908. Poslaním banky bolo sprostredkovať peňažné obchody, poskytovať pôžičky a hypotéky, prijímať vklady na zúročenie a podľa potreby uskutočňovať aj iné bankové obchody a podporovať u ľudí sporivosť. Počas celej svojej existencie, dokonca aj počas prvej svetovej vojny, banka vykazovala zisk.⁷⁵ Začiatkom roka 1919 mala banka základnú istinu 300 000 korún a rozličné rezervy 102 000 korún. Výška vkladov bola do 1 milióna korún a čistý zisk 42 152,96 korún.⁷⁶

Podľa Michala Rúžeka mala Staro-Pazovská banka v roku 1921 účastinný kapitál vo výške 600 000 korún. V roku 1921 mala banka 2 milióny korún vkladov.⁷⁷ V priebehu roka 1922 zvýšila banka účastinnú istinu o 140 000 din⁷⁸ a v roku 1930 mala banka účastinný kapitál 300 000 din, rezervy boli vo výške 240 125 din a výška vkladov predstavovala 2 800 000 din. Správa banky mala nasledovné zloženie: správca Jozef Šipický-Šágy, členovia správy Samuel Litavský, Ján Gombár, M. Pet-

70 Juraj Mikuš bol predseda výboru spravujúceho evanjelický sirotinec v Kovačici.

71 Syn farára Jána Čaploviča.

72 Naše peňažné ústavy. In *Národný kalendár na obyčajný rok 1931*, roč. 12, 1930, s. 146.

73 Ze života československé větve v Jugoslávii. Česká větve. In *Naše zahraničí*, 1931, č. 5, s. 217.

74 Vtedajší pazovský farár Vladimír Hurban (1850 – 1914) bol synom štúrovca Jozefa Miloslava Hurbana a bratom Svetozára Hurbana Vajanského. Jeho syn Vladimír Hurban (1884 – 1950) sa po ňom stal tiež farárom v Starej Pazove. Ako dramatik je známy pod pseudonymom Vladimír Hurban Vladimírov (VHV).

75 LILGE, Karol. *Stará Pazova. Monografia*. Myjava Tlačou a nákladom Daniela Pažického, 1932, s. 132-135.

76 Staropazovská banka úč. spol. In *Dolnozemský Slovák*, roč. 14, 1. 3. 1919, č. 4, s. 7.

77 RÚŽEK, Michal. Slovenské peňažníctvo v Báčke. In *Národný kalendár na obyčajný rok 1922*, roč. 3, 1921, s. 106.

78 Čs. peněžní ústavy a podniky v Jugoslávii. In *Naše zahraničí*, roč. 4, 1923, sv. 2, s. 85.

rovič, predseda dozorného výboru Ján Grúnik, členovia dozorného výboru Karol Dolinay, Andrej Havran a účtovník H. Hurban.⁷⁹

Zo začiatku sa výška účastinného kapitálu banky zvyšovala podľa výšky vkladov. Približne v rokoch 1926 – 1927 mohla banka zvýšiť účastinný kapitál nad 300 000 din, ale neprikročila k tomu, lebo nechcela, aby sa dostala do rúk ľudí, ktorí nemali slovenské cítenie, ako to vtedy hovorili – do „*cudzích rúk*“. Veľká hospodárska kríza nezasiahla banku, tak ako ostatné banky. Pokús rozšíriť pôsobenie banky aj v ostatných slovenských sriemskych obciach sa nepodaril. V roku 1922 založila filiálku v Erdevíku, ale potom, ako tam Slovenská sriemska banka v Iloku otvorila svoju filiálku, ju koncom roku 1930 zatvorila. Expozitúra v Bólovciach fungovala ďalej. Čo sa týka obratu, bola Staro-Pazovská banka na treťom mieste v rámci slovenských peňažných ústavov v Juhoslávii. Aj napriek veľkej hospodárskej kríze spravovala banka „*značné úspory drobných ľudí*“. V rokoch 1931 – 1932 predstavovali vklady v banke viac ako 3 milióny din, čo bolo vzhľadom na počet malých gazdov, pomerne dosť.⁸⁰ Banka mala výhodu oproti ostatným slovenským bankám v tom, že už vtedy bola Stará Pazova mestečkom a bol tam väčší počet remeselníkov a obchodníkov, ktorí boli vhodnejší klienti pre bankové podnikanie ako roľníci.

Slovenská banka, účastinárska spoločnosť v Šíde

Počet Slovákov v západosriemskom mestečku Šíd nebol veľký, ale aj napriek tomu tam založili banku. Nepodarilo sa nám zistiť, kedy banka vznikla, ale podľa dobových prameňov šidska Slovenská banka v roku 1921 živorila a nemala dostatok peňazí ani na to, aby zamestnala jedného odborného zamestnanca a jej účastinný kapitál bol 100 000 korún.⁸¹ V roku 1926 hospodárila banka s relatívnym úspechom. Vklady vzrástli z 364 000 na 1 120 000 din. Správa banky sa rozhodla navýšiť účastinný kapitál na 500 000 din.⁸²

Začiatkom roku 1928 mala banka 80 000 din účastinného kapitálu a rezervy vo výške 1 a pol milióna din vkladov. V roku 1928 banka plánovala navýšiť akciový kapitál na pol milióna din. Šíd bol priaznivé miesto pre sídlo banky. Tamojší Slováci skupovali pôdu a obchod bol tiež rozvinutý.⁸³

Nasledujúce roky boli pre bankové podnikanie priaznivé a do roku 1930 sa banke podarilo navýšiť účastinnú istinu na 500 000 din. Rezervy mala vo výške 85 500 din a výška vkladov predstavovala 2 500 000 din.⁸⁴ Aj počas veľkej hospodárskej krízy bola banka na pomoci Slovákom. Keď Československá beseda v Juhoslávii zakúpila priestory pre Slovenský národný dom v Šíde, správa Slovenskej banky sa rozhodla dodatočne odpísať dlh tohto domu a dom venovať len na osvetové a kultúrne ciele tamojších Slovákov. Veľká hospodárska kríza zasiahla aj banku v Šíde.

79 Naše peňažné ústavy. In *Národný kalendár na obyčajný rok 1931*, roč.12, 1930, s. 146.

80 LILGE, Karol. *Stará Pazova, Monografia*. Myjava : Tlačou a nákladom Daniela Pažického, 1932, s. 136-137.

81 RÚŽEK, Michal. Slovenské peňažníctvo v Báčke. In *Národný kalendár na obyčajný rok 1922*, roč. 3, 1921, s. 106.

82 Slovenská banka v Šídu SHS. In *Naše zahraničí*, roč. 8, 1927, sv. 2, s. 92.

83 Slovenská banka v Šíde... In *Naše zahraničí*, roč. 9, 1928, sv. 21, s. 41.

84 Naše peňažné ústavy. In *Národný kalendár na obyčajný rok 1931*, roč. 12, 1930, s. 146.

Starú budovu predala a kúpila novú v centre mesta, čo bolo pre bankové obchody výhodnejšie. Dňa 13. júla 1930 mimoriadne valné zhromaždenie banky odhlasovalo spojenie s Československou bankou v Záhrebe⁸⁵ a stala sa tak jej filiálkou v Šíde.⁸⁶

Sriemska Slovenská banka, účastinárska spoločnosť v Iloku

Mestečko Ilok sa nachádza na pravom brehu Dunaja oproti Báčskej Palánke. Administratívne patrilo Chorvátsku a dnes je súčasťou Chorvátska. Ilok bol okresným administratívnym, obchodným a dopravným centrom západného Sriemu. Cez Ilok išiel vysťahovalecký prúd Slovákov z Báčky do Sriemu. Pre slovenských vysťahovalcov z Báčky, ktorí sa usadili v Iloku a jeho okolí bola z iniciatívy Československého zväzu v Juhoslávii v roku 1922 založená Sriemska Slovenská banka. Nevýhodou Iloku bolo, že od báčskych Slovákov ho oddeľovala rieka Dunaj, cez ktorú sa v tom čase dalo prejsť iba kompou a od Slovákov vo zvyšku Sriemu (Erdevík, Ľuba, Lúg, Bingul'a) ho oddeľovalo pohorie Frušká hora. Aj preto Slováci v Erdevíku žiadali, aby sídlo banky bolo v Erdevíku, ktorý ležal za Fruškou horou na rovine a neďaleko od neho 7 km bola vzdialená Ľuba na jednej strane a 3 km vzdialená Bingul'a na druhej strane, takže v okolí Erdevíku bolo asi 2 300 Slovákov. Vzhľadom na to, že v pôvodných prospektoch bol za sídlo banky označený Ilok a vzhľadom na to, že sa podľa zákona už nedalo nič zmeniť sídlo bolo ponechané v Iloku.⁸⁷ Podľa pôvodného plánu mala byť výška účastinného kapitálu vo výške 250 000 din rozdelená na 2 500 akcií po 100 din.⁸⁸ Nedorozumenie s Erdevičanmi však spôsobilo, že bola banka založená s počiatočným kapitálom 200 000 din. Valné zhromaždenie 8. decembra 1921 založilo Sriemsku slovenskú sporiteľňu, účastinársku spoločnosť, v Iloku, ktorá začala riadne pôsobiť od januára 1922. Pri zakladaní a upisovaní účastín upísali daruvárski a záhrebskí Česi šestinú účastín.⁸⁹ K 31. decembru 1922 bola výška vkladov 91 318,72 din a čistý zisk bol 7 543,14 din.⁹⁰

Začiatkom roka 1928 mala banka 1 500 000 din vkladov. Na valnom zhromaždení banky konanom 26. marca 1928 sa rozhodlo vyplatiť na každú akciu osem din dividendy.⁹¹

V *Národnom kalendári* na rok 1931 sa namiesto pomenovania sporiteľňa spomína pomenovanie banka. V roku 1929 bol základný kapitál navýšený na 400 000 din. V roku 1930 boli rezervy vo výške 80 000 din a výška vkladov predstavovala 2 500 000 din. Okrem činností v oblasti bankovníctva sa banka zaoberala aj kúpou a predajom pôdy, čím podporovala osídľovanie Slovákov v Srieme. Správa banky

85 S. Š. Kronika nášho národného života. In *Národný kalendár na obyčajný rok 1931*, roč. 12, 1930, s. 156.

86 Naše peňažné ústavy. In *Národný kalendár na obyčajný rok 1931*, roč. 12, 1930, s. 146.

87 Dr. –ák. Zo života Čechoslovákov v S. H. S. In *Naše zahraničí*, roč. 4, 1923, sv. 1, s. 6.

88 Hlídka národohospodárska: Sriemska Slovenská Sporiteľňa Účastinárska Spoločnosť. In *Naše zahraničí*, roč. 2, 1921, č. 4, s. 236-237.

89 Dr. –ák. Zo života Čechoslovákov v S. H. S. In *Naše zahraničí*, roč. 4, 1923, sv. 1, s. 6.

90 Pozvanie. In *Národná jednota*, roč. 4, 2. 3. 1923, č. 9, s. 4.

91 Sriemska slovenská banka v Iloku... In *Naše zahraničí*, roč. 9, 1928, sv. 21 s. 41.

mala nasledovné zloženie: predseda Adam Vereš (evanj. biskup),⁹² podpredseda Juraj Kopčok, členovia správy Štefan Šustar, Pavel Filko, Ľudovít Mocko, Samuel Čáni, Pavel Žilay, predseda dozorného výboru Michal Rúžek, členovia dozorného výboru Karol Kopčok, Pavel Červený.⁹³ V roku 1927 alebo v roku 1928 Srianska Slovenská banka otvorila filiálku v Erdevíku. Za tri roky si v nej Erdevičania uložili takmer 1 000 000 din. V roku 1931 sa spojila s Československou bankou v Záhrebe. Srianska Slovenská banka potom fungovala ako expozitúra Československej banky v Iloku. Podobný status mala aj jej filiálka v Erdevíku.⁹⁴

Československá banka, akciová spoločnosť v Záhrebe

Založená bola v roku 1921 v Daruvare Čechmi usadenými v okolí Daruvaru a Záhrebu. Na jej zakladaní sa podieľali aj Slováci, a preto v jej správe, od založenia, pôsobil aj jeden Slovák. Účastinný kapitál banky bol v roku 1930 5 000 000 din, rezervy predstavovali 1 130 000 din a výška vkladov predstavovala 35 000 000 din. Banka mala filiálky v Bjelovare, Daruvare a „expozitúru Hercegovac“. Okrem filiállok mala banka zastupiteľstvá na vidieku, kde žila česká menšina. Banka sa snažila pôsobiť na český národný život a podporovala družstevnú činnosť Čechov v Chorvátsku. Nadviazala spoluprácu aj so slovenskými bankovými ústavmi vo Vojvodine. Jej cieľom bolo zjednotiť Čechov a Slovákov v Kráľovstve SHS (Juhoslávii), od čoho očakávala, že by to prospelo slovenskej a českej menšine. Správa banky mala nasledovné zloženie: J. J. Šmíd, Jaroslav Navrátil, Karel Etvert, Ferdinand Fridrich, Ing. Rudolf Jungman, Lev Kalda,⁹⁵ Adolf Králik, Rafael Pavíček, Václav Petr, Michal Rúžek (Slovák), Florian Sedláček.⁹⁶ Správca ústredia (centrály) bol Jozef Bezdíček, filiálky v Bjelovari Alojz Munzár a filiálky v Daruvare Jozef Knyttl.⁹⁷

Banka zakotvila takmer vo všetkých českých obciach v Chorvátsku či už svojimi zastupiteľstvami alebo jednotlivými sporiteľmi. „*Tým sa hospodárska sila Čechov sústredila a neunikala do cudzích rúk.*“⁹⁸ Hospodárske postavenie banky sa postupne zväčšovalo a získavala si čoraz väčšiu obľubu nielen medzi Čechmi v Chorvátsku, ale aj medzi Slovákami vo Vojvodine. Neuškodila jej ani veľká hospodárska kríza. Aj keď nebola čisto slovenská banka, tak ako jediná prekročila miestny charakter a stala sa celojuhoslovanskou bankou. V celoštátnom meradle patrila pravdepodobne medzi menšie banky. Veľká hospodárska kríza v rokoch 1929 – 1933 spôsobila škody aj slovenským bankám vo Vojvodine. Preto väčšina z nich našla východisko v sporení s najsilnejšou bankou príbuzného národa Československou bankou v Záhrebe.

92 Adam Vereš (1883 – 1931). Evanjelický farár v Iloku. Prvý biskup slovenskej evanjelickej cirkvi v Juhoslávii, zvolený v roku 1929.

93 Naše peňažné ústavy. In *Národný kalendár na obyčajný rok 1931*, roč. 12, 1930, s. 147.

94 Š. Kronika nášho národného života. In *Národný kalendár na priestupný rok 1932*, roč. 13, 1931, s. 209; Ze života československé vetve v Jugoslávii. Česká vetve. In *Naše zahraničí*, 1931, č. 5, s. 217.

95 Leo Kalda (1880 – 1956) architekt. Pre českú menšinu v Chorvátsku projektoval školy a národné domy v Hercegovci, Daruvare a Záhrebe.

96 Florian Sedláček (1889 – 1969) dôstojník a bývalý československý legionár v Rusku.

97 Naše peňažné ústavy. In *Národný kalendár na obyčajný rok 1931*, roč. 12, 1930, s. 146.

98 Československá banka v Záhřebě. In *Naše zahraničí*, 1930, č. 1, s. 32.

V roku 1930 sa s ňou zlúčila Slovenská banka v Šíde a stala sa jej pobočkou. V roku 1931 ju nasledovala Srijemska Slovenská banka v Iloku, čím sa spolu so svojou filiálkou v Erdevíku stala jej filiálkou. V tom istom roku sa s ňou zlúčila aj Kovačická sedliacka banka v Kovačici a spolu so svojimi filiálkami v Padine a Slovenskom Aradácii sa stali jej filiálkami. Podľa článku v československom časopise *Naše zahraničí*, spojenie s bankou odhlasovalo aj valné zhromaždenie Slovenskej banky v Petrovci, ale k zlúčeniu nedošlo. A tak jediná väčšia slovenská banka, ktorá sa nezlúčila s Československou bankou zostala Slovenská banka v Petrovci so svojimi pobočkami. Ďalšia slovenská banka, ktorá zostala mimo Československej banky bola Staro-Pazovská banka, ale tej neprípisovali veľký význam.⁹⁹

V roku 1932 mala banka spolu päť filiálok, štyri expozitúry a dve zastupiteľstvá. Účastinný kapitál sa zvýšil na 7 miliónov din. Výška vkladov sa postupne zvyšovala a od roku 1931 do roku 1932 sa zvýšila o 12 miliónov din na 53 miliónov din. Svojim akcionárom vyplácala banka 10 % dividendy. V roku 1931 banka zaznamenala dovedy najväčší úspech.¹⁰⁰ Hospodárila so ziskom 869 918,05 din.¹⁰¹ Prispelo k tomu aj to, že sa s ňou spojili „slovenské“ banky z Vojvodiny a to, že na rozdiel od ostatných bánk stále vyplácala všetky vklady na požiadanie. Aj to pomohlo tomu, že sa dôvera ľudí v banku zvýšila. Následne sa zvýšil aj príliv vkladov v banke. Okrem plnenia hospodárskej ekonomickej funkcie, banka podporovala aj kultúrne snahy Slovákov a Čechov v Juhoslávii, najmä školstvo. Snažila sa obsiahnuť celý hospodársky život Slovákov a Čechov v Juhoslávii.¹⁰²

Dňa 29. apríla 1933 valné zhromaždenie banky rozhodlo väčšinou hlasov, aby sa čistý zisk vo výške 384 959,90 din preniesol na nový účet. Toto rozhodnutie bolo príznačné pre Československú banku a jej vedenie. Celých desať rokov zaznamenávala stály vzostup. Jej obchodovanie bolo krajne obozretné a dividendy, ktoré vyplácala boli dlhý rad rokov 12 % (len v roku 1932 10 %). Preto skutočnosť, že v roku 1933 dividendy nevyplatila, bolo pre niektorých prekvapujúca. No vzhľadom na jej predošlý vývoj a jej obchodnú politiku to pre niektorých nebolo prekvapujúce. Týmto činom sa banka chcela zabezpečiť do budúcnosti a dopredu sa vyvarovať prípadnej straty. Viac ako 80 % akcionárov tento počín schválilo ako správny. Veľká hospodárska kríza nepoškodila banku do takej miery ako ostatné juhoslovanské banky. Stalo sa tak aj napriek tomu, že zo strany Národnej banky Juhoslávie nedostala žiadnu podporu. Vo väčšine juhoslovanských bánk poklesli vklady v priemere o 30 %, kým v Československej banke len o 23 %, z 52 na 40 miliónov din. O dobrom stave banky svedčila aj skutočnosť, že ani počas veľkej hospodárskej krízy banka neprikráčila k možnosti nevyplácať vklady.¹⁰³ Upravoval to § 5 agrárneho zákona, kto-

99 Ze života československé větve v Jugoslávii. Česká větve. In *Naše zahraničí*, 1931, č. 5, s. 217.

100 SOBOTKA, O. 10 let československé banky v Záhřebě. In *Čechoslovák*, roč. 12, 1932, č. 3, s. 83-84.

101 Pozvanie na desiate valné zhromaždenie... In *Národná jednota*, roč. 13, 27. 2. 1932, č. 16, s. 3.

102 SOBOTKA, O. 10 let československé banky v Záhřebě. In *Čechoslovák*, roč. 12, 1932, č. 3, s. 83-84.

103 SOBOTKA, O. U krajanů v Jugoslavii. In *Čechoslovák*, roč. 13, 1933, č. 5, s. 139.

rý bol schválený v roku 1932. Podľa tohto zákona mohli banky, v prípade potreby, odmietnuť vyplatiť vklady.¹⁰⁴ Na rozdiel od menších slovenských bánk v Petrovci a Starej Pazove sa hospodárska sila Československej banky zvyšovala aj po veľkej hospodárskej kríze.

V roku 1933 hospodárila banka so ziskom 423 025,25 din. K 31. decembru 1934 bol účastinný kapitál banky sedem milión din, výška vkladov bola 36 771 698,63 din a hospodárila so ziskom 360 201,76 din.¹⁰⁵ K 31. decembru 1935 bol akciový kapitál sedem miliónov din, výška vkladov bola 39 218 831,44 din a hospodárila so ziskom 474 544,29 din.¹⁰⁶

2. Vzájomná pomocnica v Hložanoch

Vzájomná pomocnica v Hložanoch bola založená v roku 1869.¹⁰⁷ Josef Hříbek v časopise *Naše zahraničí* uvádza ako rok jej vzniku rok 1861.¹⁰⁸ Bola prvá svojho druhu v slovenských obciach v Báčke. Hoci neprerástla do väčšieho peňažného ústavu ako napr. petrovská sporiteľňa, zohrala v hospodárskom živote i napredovaní Hložančanov významnú úlohu. Zároveň sa stala hrádzou proti silnejúcej maďarizácii pred prvou svetovou vojnou. Vzájomná pomocnica mala svoj vlastný dom. V roku 1903 mala 211 členov a 21 998 korún majetku a jej obrat sa od založenia takmer zdvojnásobil. Usilovala sa byť ľudovým peňažným ústavom aj pre chudobnejších roľníkov. Predsedami pomocnice boli roľníci, ako napríklad Štefan Srnka, Ján Huďan, Michal Kolár a dlhoročným účtovníkom evanjelický kantor Vladimír Podhradský. Peniaze požičiavala za nízke úroky šesť až sedem percent a na vyplatené vklady dávala 4 % úroky.¹⁰⁹ Dňa 1. februára 1920 bolo výročné valné zhromaždenie, ktoré konštatovalo, že aj napriek pomerne veľkému obratu vykázala malý zisk, „ktorý sa v celku prirazil k rezervnej základine“.¹¹⁰

K 31. decembru 1931 bol majetok Pomocnice 2 017 182,83 din, výška členských vkladov bola 193 921 din, mimoriadnych¹¹¹ vkladov 1 733 641 din a vykázala mierny zisk 223,83 din. Správu pomocnice tvorili: predseda Ondrej Lovás, podpredseda Jozef Kollár, pokladník Juraj Pecník, členovia Ján Franka, Ján Jakuš, Ondrej Franka, Ondrej Fekete, Ján Uram, Pavel Srnka a Štefan Stupavský. Dozorný výbor tvorili: predseda obchodník Ján Takáč, členovia Michal Kukučka, Juraj Pažitnaj.¹¹²

104 SOBOTKA, Otto. Dnešní poměry v Jugoslavii. In *Čechoslovák*, roč. 13, 1933, č. 5, s. 142.

105 Pozvání na 13. řádnou valnou hromadu. In *Národní jednotu*, roč. 16, 6. 4. 1935, č. 14, s. 4.

106 Československá banka akc. spol. Záhřeb. In *Národní jednotu*, roč. 17, 29. 2. 1936, č. 9, s. 5.

107 SIRÁCKY, Ján. Príspevok Hložian do Základov slovenskej kultúry vo Vojvodine. In Samuel FEKETE (ed.). *Hložany 1756 – 1986*. Hložany : MS Hložany, 1986, s. 54.

108 HŘÍBEK, Josef. Popis některých československých osad v Království SHS: I. Hložany. In *Naše zahraničí*, roč. 9, 1928, sv. 3, s. 114.

109 SIRÁCKY, Ján. Príspevok Hložian do Základov slovenskej kultúry vo Vojvodine. In Samuel FEKETE (ed.). *Hložany 1756 - 1986*. Hložany : MS Hložany, 1986, s. 54.

110 Hlídka národohospodářská: In *Naše zahraničí*, roč. 1, 1920, č. 3, s. 230.

111 Finančné vklady do vzájomnej pomocnice v Hložanoch sa rozdeľovali na členské vklady, teda vklady členov vzájomnej pomocnice a mimoriadne vklady teda nečlenov vzájomnej pomocnice.

112 Vzájomná pomocnica v Hložanoch. In *Národní jednotu*, roč. 13, 27. 1 1932, č. 7, s. 4.

Dôvera ľudí voči pomocnici postupne klesala. Jej majetok sa znižoval, postupne klesala výška vkladov a od skončenia veľkej hospodárskej krízy niektoré roky hospodárila so stratou, ako to vidno z nasledujúcich údajov.

K 31. decembru 1932 činil majetok pomocnice 1 895 374,52 din, výška členských vkladov 188 296 din a mimoriadnych vkladov 1 611 721 din a vykázala mierny zisk 218,23 din.¹¹³ K 31. decembru 1933 majetok pomocnice klesol na 1 721 925,72 din, podobne výška členských vkladov klesla na 183 426 din a výška mimoriadnych vkladov na 1 443 452 din.¹¹⁴ K 31. decembru 1934 majetok pomocnice klesol na 1 549 735,22 din, výška členských vkladov klesla na 182 933 din, výška mimoriadnych vkladov na 1 272 891 din a hospodárila so stratou 80 000 din.¹¹⁵ K 31. decembru 1935 majetok pomocnice sa znížil na 1 354 928,12 din, výška členských vkladov klesla na 176 643 din, výška mimoriadnych vkladov na 1 165 670 din a hospodárila so stratou 10 403 din.¹¹⁶ K 31. decembru 1936 majetok pomocnice klesol na 1 262 939,22 din, výška členských vkladov klesla na 97 439 din a výška mimoriadnych vkladov na 1 164 797 din, ale vykázala mierny zisk 512 din.¹¹⁷

3. „Zemedelské“ úverové a hospodárske družstvá

Boli osobitným typom tzv. ľudového peňažníctva a v roku 1933 ich bolo 40 (spolu s českými v Chorvátsku), takmer v každej slovenskej obci spolu so svojou Ústrednou jednotou v Novom Sade. Vznikli vo viacerých obciach najmä počas hospodárskej krízy, pravdepodobne zo snahy pomôcť si v čase núdze a nedostupných lacných úverov. Ako sa vyjadril Ivan Grúnik, správca Slovenskej banky v Petrovci, boli „*obranou kapitálove slabších proti vykorisťovaniu zo strany veľkokapitálu*“. Čo sa týka peňažnej úverovej činnosti, nelíšili sa od bánk. Len zákonná forma bola iná, ale cieľ a prostriedky boli rovnaké. Na rozdiel od bánk, ktoré boli účastinné spoločnosti združujúce akcionárov a zisky rozdeľovali akcionárom vo forme dividend, boli družstvá združenia družstevníkov, ktoré si zisk odkladali do rezervy, lebo keď družstevník z družstva vystúpil, dostal dovtedy nahromadený eventuality zisk aj s podielmi. Družstvá dosahovali menšie zisky ako banky. Podľa I. Grúnika mali len dopĺňať banky a nie im konkurovať. Ich funkcia mala byť nákupná, „*odpredajná*“, spotrebná a len v druhom rade úverová a to len potiaľ, pokiaľ mali doplniť činnosť bánk.¹¹⁸

Väčšina úverových družstiev vznikla počas veľkej hospodárskej krízy. Najvýznamnejšie zemedelské úverové a hospodárske družstvá boli:

Zemedelské úverové a hospodárske družstvo v Padine si založili Padinčania 17. januára 1929 a malo 50 členov.¹¹⁹ Družstvo sa rozrastalo a v roku 1931 už malo

113 Vzájomná pomocnica v Hložanoch. In *Národná jednota*, roč. 14, 28. 1. 1933, č. 4, s. 4.

114 Vzájomná pomocnica v Hložanoch. In *Národná jednota*, roč. 15, 10. 2. 1934, č. 6, s. 4.

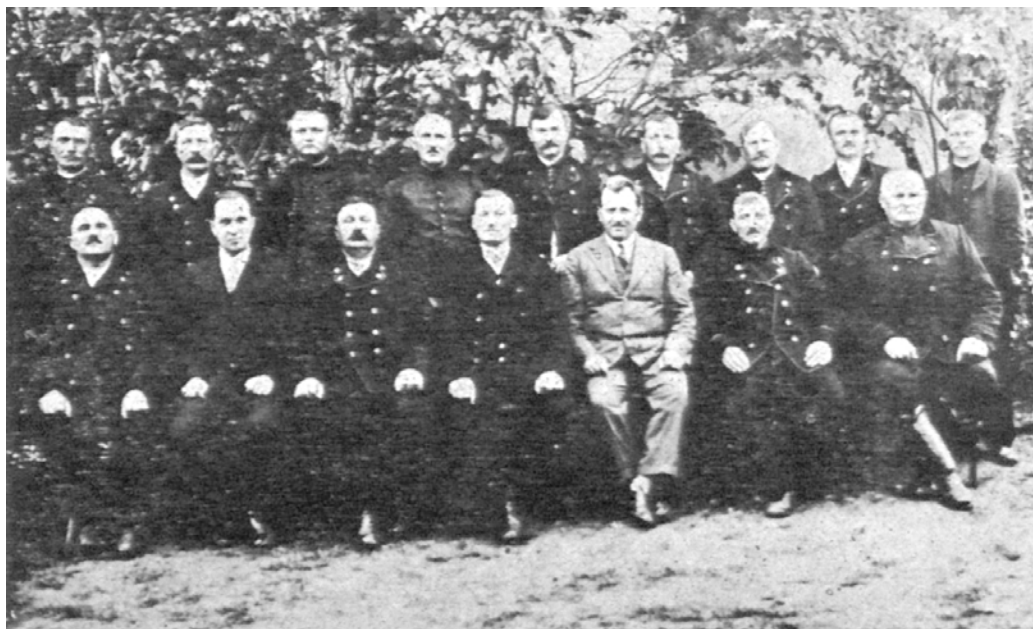
115 Záverečné účty Vzájomnej pomocnice v Hložanoch... In *Národná jednota*, roč. 16, 23. 2. 1935, č. 8, s. 4.

116 Záverečné účty na obchodný rok 1935... In *Národná jednota*, roč. 17, 1. 2. 1936, č. 5, s. 4.

117 Pozvanie na LXIX. Riadne valné zhromaždenie. In *Národná jednota*, roč. 18, 20. 2. 1937, č. 8, s. 4.

118 GRÚNIK, Ivan. Naše peňažníctvo. In *Náš život*, roč. 1, 1933, č. 2, s. 49-53.

119 Kronika nášho národného života. In *Národný kalendár na obyčajný rok 1930*, roč. 11, 1929, s. 127-133.

*Spravujúci výbor Hospodárskeho kreditného družstva v Padine.
Zdroj: Národný kalendár na obyčajný rok 1935, roč. 16, 1934, s. 37.*

viac ako 250 členov s 380 podielmi a patrilo medzi najväčšie slovenské družstvá v Juhoslávii. Svojou činnosťou prispelo k hospodárskemu pozdvihnutiu obce. Družstvo poskytovalo lacné pôžičky a pre svojich členov „vymáhalo“ (sprostredkovalo) pôžičky od Privilegovanej agrárnej banky Juhoslávie. Okrem toho sa zaoberalo aj obchodovaním s poľnohospodárskymi plodinami a čistením obilia na vlastnom „selektore“.¹²⁰

Zemедelské úverové a hospodárske družstvo, s obmedzeným ručením, v Hložanoch vzniklo z Roľníckeho združenia vo februári 1929.¹²¹

Zemедelské úverové a hospodárske družstvo, s obmedzeným ručením, v Šíde vzniklo 22. decembra 1929. Jeho predsedom sa stal Ján M. Lacko.¹²²

Zemедelské úverové a hospodárske družstvo v Pivnici jestvovalo od 7. januára 1930.¹²³ Na valnom zhromaždení družstva konanom 11. februára 1933 sa konštatovalo, že príjmy a výdavky v roku 1932 predstavovali 2 milióny din.¹²⁴

120 Zemедelské úverové a hospodárske družstvo v Padinej. In *Národný kalendár na obyčajný rok 1932*, roč. 13, 1931, s. 148.

121 Kronika nášho národného života. In *Národný kalendár na obyčajný rok 1930*, roč. 11, 1929, s. 127-133.

122 S. Š. Kronika nášho národného života. In *Národný kalendár na obyčajný rok 1931*, roč. 12, 1930, s. 149-156.

123 Prvé riadne valné shromaždenie Zemедel. úverového a hospodárskeho družstva s r. o. v Pivnici. In *Národná jednota*, roč. 11, 15. 1. 1930, č. 5, s. 4.

124 VRBACKÝ, Andrej. Kronika nášho národného života. In *Národný kalendár 1934*, roč. 15, 1933, s. 156.

Zemedelské úverové družstvo v Hajdušici bolo založené pravdepodobne v roku 1932.

Zemedelské úverové hospodárske družstvo v Kysáči vzniklo začiatkom roku 1932. Valné zhromaždenie zvolilo výbor družstva 31. januára 1932.¹²⁵

Zemedelské úverové a hospodárske družstvo v Kovačici bolo založené 12. decembra 1929.¹²⁶

Zemedelské úverové a hospodárske družstvo v Petrovci.¹²⁷

To čo Otto Sobotka napísal o českých družstvách v Chorvátsku by sa dalo povedať aj o slovenských družstvách vo Vojvodine. Hoci vznikli v krátkom čase, tak ich rozvoj postupoval pomaly. Úverové družstvá nemohli vyvíjať väčšiu činnosť pre nedostatok vkladov (nedostatok voľných peňazí u roľníkov) a hospodárske družstvá (obchodné) tiež nemali dosť kapitálu. Tieto obchody uskutočňovali len väčšie družstevné zväzy, „ktoré mali dostatočné záruky a tým aj štátny úver“.¹²⁸

Slovenské peňažné ústavy vo Vojvodine pred druhou svetovou vojnou sa síce nazývali bankami alebo sporiteľňami, ale mali ďaleko od toho, čo veľkobanky predstavujú, často špekulatívny podnik so svojimi dobrými aj zlými vlastnosťami. Slovenské peňažné ústavy vo Vojvodine nemali iba zárobkový charakter. Ich zakladanie malo národný, slovenský charakter. Mali sprostredkovateľskú úlohu medzi Slovákmi, bez špekulácie, vykorisťovania a ovládania. Boli to ľudové ústavy, ktoré slúžili slovenskému ľudu a snažili sa ho hospodársky pozdvihnúť. Aj napriek tomu ich mnohí Slováci obviňovali prinajmenšom za to, že majú podiel na veľkej hospodárskej kríze. Za týchto okolností sa začalo družstevné hnutie a zakladanie úverových družstiev vo väčšine slovenských obcí. Jednotlivci sa začali združovať s cieľom pomôcť si v ťažkej finančnej situácii.¹²⁹

Peňažné ústavy mali veľký význam v živote Slovákov, ale v celoštátnom meradle boli malé. Väčšina z nich mala miestny charakter. Len Petrovská banka mala regionálny bábcky význam a jedine Československej banke v Záhrebe sa podarilo

Jozef Beláni, prvý predseda Zemedelského a úverového družstva v Pivnici.

Zdroj: Národný kalendár na obyčajný rok 1941, roč. 22, 1940, s. 107.

125 Š. Kronika nášho národného života. In *Národný kalendár na obyčajný rok 1933*, roč. 14, 1932, s. 149-155.

126 S. Š. Kronika nášho národného života. In *Národný kalendár na obyčajný rok 1931*, roč. 12, 1930, s. 149-156.

127 Pôžičky od privilegovanej agrárnej banky. In *Národná jednota*, roč. 11, 29. 3. 1930, č. 26, s. 2.

128 SOBOTKA, Otto. Ze života československé větve v Jugoslávii. Česká větve. In *Naše zahraničí*, 1931, č. 5, s. 215.

129 GRÚNIK, Ivan. Naše peňažníctvo. In *Náš život*, roč. 1, 1933, č. 2, s. 49-53.

získať celoštátne postavenie. Celkový obrat kapitálu uloženého v týchto ústavoch bol malý. Primerane silná svojej pôsobnosti bola Petrovská banka, ktorá spravovala vklady vo výške viac ako 10 mil. din a Československá banka v Záhrebe, ktorá spravovala vklady vo výške viac ako 40 – 50 mil. din, čo bolo viac ako rozpočet menšej juhoslovanskej bánoviny. Pre porovnanie, v rozpočtovom roku 1932 – 1933 boli rozpočty niektorých bánovín nasledovné. Dunajská bánovina, do ktorej patrila celá Vojvodina a severné Srbsko na juh od Belehradu (sídlné mesto Nový Sad) mala rozpočet 164 miliónov din. Najvyšší rozpočet mala Sávská bánovina, ktorá zaberala väčšiu časť dnešného Chorvátska (sídlné mesto Záhreb), a to 200 mil. din a najnižší Vrbaská bánovina, ktorá sa nachádzala na území západnej Bosny (sídlné mesto Banja Luka) 36 mil. din.¹³⁰

Peňažné ústavy v Juhoslávii dávali pôžičky za 20 – 30 % úroky a vklady úročili 10 – 15 %, čo bolo viac ako v tom čase na Slovensku.¹³¹ V Juhoslávii boli vysoké dane a všelijaké prirážky. Vysoká bola najmä obecná prirážka, ktorá na niektorých miestach bola až 1 200 – 1 600 %.¹³² Slovenské peňažné ústavy v Juhoslávii hospodárili konzervatívne a ich prostriedky sotva postačili aj na sporiteľské obchody. Ak hospodárili so ziskom, tak sa ich ročný zisk pohyboval iba vo výške niekoľko desiatok tisíc din. Väčšina klientov boli roľníci. Bohatí roľníci, síce ukladali svoje peniaze do bánk, ale ešte viac investovali do kúpy pozemkov. Slovenskí roľníci využívali krátkodobé úvery síce s vyššími úrokmi, ale sa ich snažili čím skôr splatiť, ako sa hovorilo, aby „*len mali zem čistú*“.¹³³ Remeselníkov a obchodníkov, ktorí by si požičiavali väčšiu sumu peňazí, viac investovali do podnikania, bolo málo. K tomu, že sa slovenské peňažné ústavy nerozvinuli viac prispela aj nejednotnosť Slovákov a miestny patriotizmus (slovenských obcí). To nebolo výhodné pre bankové podnikanie. Až veľká hospodárska kríza prinútila väčšinu slovenských bánk spojiť sa s Československou bankou v Záhrebe k čomu pravdepodobne napomohol aj tlak Československého zväzu v Juhoslávii, ktorý mal podporu Československa. S cieľom ľahšie prekonať problémy spôsobené veľkou hospodárskou krízou boli vo väčšine obcí založené roľnícke a úverové družstvá.

Pri porovnaní finančníctva v Juhoslávii s Československou republikou balkánska krajina zaostávala v rozvoji peňažných ústavov a dôvera obyvateľov v bankový systém a sporenie v bankách bola v konečnom dôsledku menšia ako v ČSR.¹³⁴ Pomerly na peňažnom trhu v Československu boli oveľa lepšie ako v Juhoslávii.

130 Rozpočty bánovín na rok 1932 – 1933 boli schválené min. financií. In *Národná jednota*, roč. 13, 2. 4. 1932, č. 26, s. 1.

131 Pre porovnanie na Slovensku od polovice 20. rokov 20. stor. boli úrokové sadzby podstatne nižšie 8 % - 12 % z úverov a 3 % až 6 % z vkladov.

132 SVOZIL, Eduard. Čs. vetva v král. SHS. s hľadiska zemedelského. In *Naše zahraničí*, roč. 8, 1927, sv. 4, s. 168.

133 MÜNZAR, Hugo. Dolnozemska Slovač a čs. peněžnictví. In *Naše zahraničí*, roč. 6, 1925, sv. 4, s. 192-193.

134 MIČKO, Peter. Hospodársky život vojvodinských Slovákov v prvej polovici 20. storočia. In Jarmila HODOLIČOVÁ (eds.). *270 rokov dejín, literatúry a jazyka Slovákov vo Vojvodine*. Nový Sad : Slovakistická vojvodinská spoločnosť, 2017, s. 74.